

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

rapport

ARKEOLOGISK SERIE 1974:5

Ulvåvassdraget, Rauma,
Møre og Romsdal.
Arkeologisk forprosjekt 1974.

ved Kurt Alterskjær.

Universitetet i Trondheim

"Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet. Rapport. Arkeologisk serie" skal bringe stoff fra det faglige og geografiske ansvarsområde som Antikvarisk avdeling, DKNVS, Museet representerer.

I serien publiseres materiale som en av ulike hensyn finner ønskelig å gjøre kjent. Oftest vil det dreie seg om foreløpige rapporter, og materialet kan senere bli bearbeidet for videre publisering. Oppdragsrapporter vil utgjøre en stor del av serien.

Rapport-serien er ikke periodisk, og antall nummer pr. år vil variere. Serien startet i 1973. Det fins parallelt en "Botanisk serie" og en "Zoologisk serie".

"Arkeologisk serie" trykkes i A4-format i offset. Minimum opplag er 50.

Som regel blir norsk språk brukt, også i referat og sammendrag. Medarbeidere fra andre land kan bruke sitt morsmål, om nødvendig med norsk referat.

For manuskriptet, illustrasjoner, referanser o.l. følges vanlige retningslinjer. (Jfr. retningslinjer for K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Miscellanea). Innholdet sammenfattes vanligvis i et innledende abstract eller et fyldigere avsluttende sammendrag.

Utgiver:

Universitetet i Trondheim
Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet,
Antikvarisk avdeling.
N-7000 Trondheim.

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET.

RAPPORT ARKEOLOGISK SERIE: 1974 : 5.

DKNVS, MUSEET,

OPPDRAGSVIRKSOMHETEN, FORNMINNEAVDELINGEN:

KURT ALTERSKJÆR:

ULVÅVASSDRAGET 1974. ARKEOLOGISK FORPROSJEKT.

K.Norske Videns.Selsk. Mus.Rapp. A 1974 - 5.

Alterskjær, K. Ulvåvassdraget 1974.

N-7000 Trondheim august 1975. 1000 ekspl. ISBN 82-7126-065-0.

I N N H O L D

FORORD	s. 3
INNLEDNING	s. 4
1. ULVÅDALSVATNET	
1.1. Beliggenhet	s. 4
1.2. Karakteristikk av området	s. 5
1.3. Undersøkelsene	s. 6
1.4. Vurdering	s. 7
2. HORGHEIMSETERMOEN	
2.1. Beliggenhet - Karakteristikk	s. 7
2.2. Undersøkelsene	s. 7
2.3. Vurdering	s. 8
SAMMENFATTENDE VURDERING OG SUPPLERENDE OPPLYSNINGER	s. 8
OPPSUMMERING AV DATA VEDRØRENDE FORNMINNER I UTBYGGINGSOMRÅDENE	s. 9
FORNMINNEBESKRIVELSE	
ULVÅDALSVATNET I	s. 12
ULVÅDALSVATNET II	s. 12
ULVÅDALSVATNET III	s. 13
ULVÅDALSVATNET IV	s. 13
ULVÅDALSVATNET V	s. 14
KARTOVERSIKTER	
FOTOILLUSTRASJONER	

Forord.

Etter oppdrag fra Møre og Romsdal Kraftselskap har Fornminneavdelingen ved Oppdragsvirksomheten, Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Museet foretatt en preliminær undersøkelse av utbyggingsområdene i Ulvåvassdraget, Rauma.

Ut fra de innsamlede data har Fornminneavdelingen vurdert hvor omfattende eventuelle arkeologiske undersøkelser kan bli, og hvordan man best kan møte en utbyggingssituasjon.

De vurderinger som er gjort framlegges i denne rapport.

Trondheim august 1974

Kristen R. Møllenus

Kurt Alterskjær

Innledning.

I tiden 6. til 20. august har DKNVS Museet foretatt en preliminær arkeologisk befaring/registrering i deler av Ulvåvassdraget som antas å bli berørt ved en eventuell regulering.

Målsetningen for undersøkelsen har vært å samle inn data om fornminnebestanden, terrengforhold og praktiske problemer en vil møte ved en systematisk undersøkelse i områdene. Ved befaringene har en søkt å orientere seg om fornminnene med hensyn til typer (boplass, hustuft, gravhaug etc.), tilstand (urørt, skadet) og størrelsesorden.

Tidsmessig og økonomisk ramme for en undersøkelse avhenger ofte av skikkelig løsning av praktiske problemer. Det har derfor vært tillagt stor vekt å skaffe opplysninger om slike ting ved denne forundersøkelsen.

Enkelte konkrete problemer er omtalt i denne rapport.

Innenfor den oppsatte økonomiske ramme har forundersøkelsene vært konsentrert om de områder som synes mest aktuelle utbyggingsmessig og arkeologisk, og som var rimelig tilgjengelig.

Etter overenskomst med Møre og Romsdal Kraftselskap har undersøkelsen denne gang vært konsentrert om Ulvådalsvatnet. Utgangspunkt har vært ca. ⁴⁵~~25~~ m oppdemming.

I tillegg er området for et eventuelt basseng ved Horgheimsetermoen besiktiget.

1. ULVÅDALSVATNET.

1.1. Beliggenhet.

Kartreferanser. M711 blad 1319 I-II.
Reguleringskart.

Fotoreferanse. DKNVS, Museet, Antikvarisk avd. nr. 258, 259, 260, 261, 262.

Ulvådalsvatnet ligger i øvre del av Raumavassdraget på vest-

siden av Romsdalen. Vannet er langstrakt, lengde ca. 6 km og bredde 300-500 m. Orienteringen er tilnærmet NV-SØ, noe mer østlig i Ø-enden. Høyden over havet er ca. 852 m. Sitt betydeligste tilsig får vannet ved Grønåa med sideelver fra vest gjennom Ulvådalen. Dessuten en del større og mindre elver/bekker og da i første rekke på nordsiden. Utløpet er i østenden hvor Ulvåa passerer ned gjennom Brøstdalen og munner ut i Rauma ved Kleiva.

1.2. Karakteristikk av området.

Ulvådalsvatnet ligger klemt mellom to fjellpartier som når opp i 1200-1600 m.o.h.

Fjellsidene er bevokst med mose, lyng, gress, mens det ned mot vannet også vokser en del dvergbjørk.

Strandbremmen er av varierende bredde, men den er gjennomgående smalere på nordsiden enn på sydsiden i vannets østre del. Myrlendt terreng finner en i første rekke i vannets vestre del, mens den østre del har flere tørre nes med mellomliggende lune viker.

Det som i første rekke karakteriserer forholdene ved Ulvådalsvatnet er de mange rasområder. Disse er konsentrert på nordsiden fra et godt stykke ned i dalen ved utløpet til ca. 2 km inn langs vannet.

Tidspunktet for disse rasene ligger ca. 15 år tilbake, og de skal alle være gått i løpet av et kortere tidsrom.

Rasene har startet relativt beskjedent høyt oppe i fjellsidene, men har utvidet seg kraftig nedover og antatt en pæreform.

I mange tilfeller har de feiet med seg store masser langt ut i vannet.

Disse rasene har resultert i to forhold som er av vesentlig betydning for våre undersøkelser.

1. Store områder av strandbremmen på vannets nordside er omrotet og delvis ført ut i vannet. Eventuelle fornminner i disse områder må antas å være rasert. Påvisning kan bli svært vanskelig.
2. De store jord- og steinmassene som ble ført ned i utløpet har forårsaket en betydelig oppdemming av vannet. Etter våre iakttagelser synes denne oppdemming å være minst 2 m. Beliggenheten for eventuelle fornminner er sterkt endret

idet enkelte må antas å være fullstendig oversvømmet.

1.3. Undersøkelsene.

Metode - Praktiske problemer.

Med bakgrunn i de iakttagelser en umiddelbart kunne gjøre av forholdene omkring vannet, ble en forsøksregistrering igangsatt. En baserte seg på å lete systematisk i strandsonen og ved prøvestikk i velegnede områder. Forsøksvis ble særlig gunstige områder utsatt for nitidig prøvestikking og leting i strandsonen, men med negativt resultat.

Det ble derfor klart at en viktig del av registreringen måtte bestå i å observere den opprinnelige strandlinjen. Dette arbeidet var delvis svært vanskelig fordi store partier med torv ofte var glidd utover og ga et uriktig inntrykk av opprinnelig beliggenhet for strandlinjen.

Registreringen måtte således i stor utstrekning basere seg på en sammenhengende undersøkelse uten særlig hensyn til strandområdets nåværende karakter.

Resultater.

I løpet av undersøkelsene ved vannet klarte en å påvise 5 områder med spor etter forhistorisk bosetning. Alle indikasjonene var av steinalderkarakter, og for 3 av stedene er det uten tvil spor etter boplassområder. Av disse er to delvis utvasket. Nærmere beskrivelse av lokalitetene er gjort under fornminnebeskrivelse.

Fra de utvaskede boplassområder ble et stort og variert materiale oppsamlet. Redskapsformene er velkjente, men materialvalget synes usedvanlig variert.

Blant redskapstypene ble det særlig funnet mange skinnskrapere, dessuten pilespisser og bryne. Som råmateriale var benyttet flint, kvarts, asbest og et par ulike typer bergart.

Særlig bør nevnes en komplett pilespiss av asbest av en type som er velkjent fra skifermateriale.

På en av de utvaskede lokalitetene ble også en mengde brente bein oppsamlet.

1.4. Vurdering.

De spor som er påvist etter bosetning av steinalderkarakter er svært interessante fra et arkeologisk synspunkt. For et par av lokalitetene er funnmengdene betydelige, og ytterligere materiale ligger trolig skjult av slam eller er urørt. Mulighetene synes store for at flere lokaliteter kan påvises ved den systematiske registrering av området.

På bakgrunn av de iakttagelser som er gjort under forprosjektet er det klart at en fullstendig registrering av Ulvådalsvatnet vil bli komplisert og tidkrevende. Undersøkelsene kan kun fullføres med redusert vannstand, dvs. en nedtapping minst til opprinnelig nivå.

Disse registreringsarbeider vil trolig kreve 6 ukers arbeide for 3 personer. Omkostningene for en slik undersøkelse kan stipuleres til ca. kr. 55.000.-.

2. HORGHEIMSETERMOEN.

2.1. Beliggenhet - Karakteristikk.

Kartreferanse. M711 blad 1319 I.
Reguleringskart.

Fotoreferanse. DKNVS, Museet, Antikvarisk avd. nr. 262.

Horgheimsetermoen er en markert utvidelse av Brøstdalen omlag midtveis mellom Ulvådalsvatnet og Rauma. Moen avgrenses av Horgheimsæterlia mot SØ, Vetllia mot VNV og Furuholslia mot NNØ. Området utgjør 7-8 km².

Langs vestsiden av moen renner Ulvåa som nord mot Furuholslia svinger kraftig mot ØSØ.

Spor etter gamle elveleier kan sees flere steder i løsmassene som dekker dalbunnen. Barskog omkranser moen og strekker seg videre oppover i liene.

2.2 Undersøkelsene.

Området er kun besøkt i den hensikt å få et inntrykk av mulighetene for å finne fornminner. Videre har en fått et

inntrykk av områdets tilgjengelighet.

Det synes klart at fornminner i dette området i første rekke kan være av yngre karakter, og da særlig fangstgroper o.l.

Det knytter seg også kulturhistoriske interesser til den seter-drift som har vært i området.

2.3. Vurdering.

Det synes usikkert hvorvidt det er mulig å påvise fornminner i dette området.

I en utbyggingssammenheng vil det imidlertid være nødvendig at området gjennomregistreres for å klarlegge forholdene.

Det vil trolig være mulig å gjennomføre disse undersøkelsene i løpet av 2 uker med 3 personer.

Utgiftene kan stipuleres til ca. kr. 20.000.-

SAMMENFATTENDE VURDERING OG SUPPLERENDE OPPLYSNINGER.

DKNVS Museet kan ikke se at de fornminner som er påvist hittil i utbyggingsområdene er av en slik art at det er spesielt ønskelig at disse bevares for ettertiden. Forutsetningen for å frigi de områder (fornminner) som ifølge Lov om fornminne av 29.juni 1951 er fredet, er at de arkeologiske myndigheter får nødvendig tid og midler til å utføre de vitenskapelige undersøkelser på betryggende måte. For undersøkelser av den størrelsesorden som her er aktuell vil Museet nødvendigvis trenge en del tid til forberedelser, bl.a. må disse undersøkelser innpasses blant andre prosjekter, skaffe kvalifiserte folk o.l.

Det er også av største betydning at vår institusjon får den nødvendige tid til å gjennomgå data fra feltarbeidene etterhvert som de skrider fram.

Undersøkelsene av de allerede påviste fornminner kan eventuelt måtte strekke seg over flere sesonger. På denne måte kan arbeidet også bli mest rasjonelt og falle rimeligst.

Gjennom sommerens undersøkelser har en fått et inntrykk av de faglige og praktiske problemer en vil møte i forbindelse med feltarbeidet.

For registreringene omkring Ulvådalsvatnet vil det være en klar forutsetning at vannstanden blir senket minst ned til opprinnelig nivå. Dette kan vel neppe skje før anleggsarbeidene har pågått en tid.

Museet vil derfor foreslå at de arkeologiske registreringer/utgravninger blir foretatt i to trinn.

1. Så snart som mulig foretas en systematisk registrering i den grad dette er mulig ved nåværende vannstand. Museet må samtidig få midler til å starte prøvegravning på de allerede påviste lokaliteter. Disse prøvegravninger er nødvendige for at Museet skal kunne vurdere videre utgravning, og eventuelt ut fra de innsamlede data foreta en utvelgelse av de boplassområder som bør totalgraves.
2. Etter at vannstanden er senket fullføres registreringene i de tidligere neddemte områder. Nye lokaliteter kan så prøvegraves og endelig gravningsprogram fastlegges.

På grunn av de kompliserte forhold som eksisterer for arkeologiske undersøkelser ved Ulvådalsvatnet, må en påregne å bruke 4-5 sesonger på disse arbeidene.

Undersøkelsene ved Ulvådalsvatnet kan totalt få en størrelsesorden av kr. 250.000.-

Med bakgrunn i de til nå utførte undersøkelser og de herfra framlagte data, finner Museet det ønskelig at man så snart som mulig blir enige om en framdriftsplan.

OPPSUMMERING AV DATA VEDRØRENDE FORNMINNER I UTBYGGINGSOMRÅDENE.

1. Ulvådalsvatnet.	Hittil registrert: Utgravningsomk.
Utgifter til systematisk registrering ca.kr.55.000.	5 steinalder- Ca. kr.200.000.
lokaliteter.
2. Horgheimsetermoen.	Hittil registrert:
Utgifter til systematisk registrering kr.20.000.	Ingen fornminner.

De kostnadsoverslag som er framlagt i denne rapport må kun oppfattes som en antydning av omkostningenes størrelsesorden, og ikke som noe budsjettforslag.

K O R T
F O R N M I N N E B E S K R I V E L S E
M E D F U N N O V E R S I K T.

Ulvådalsvatnet I. (Uv.I).

Like ved utløpet på vannets sydside stikker et lavt nes ut. Opprinnelig må dette ha vært del av en større odde som har strukket seg betydelig lenger mot vest. Neset er dekket av gress og mose, dessuten enkelte dvergbjørker. Sentralt ute på neset står et stort fellesnaust. I strandpartiet foran naustet ble en rekke redskapsfragmenter og avfall av flint, kvarts og bergart plukket opp. Dessuten også 4 biter brent bein. Funn ble gjort så langt utover i vannet som en med rimelighet klarte å søke. Hvorvidt noe av lokaliteten er bevart bl.a. under naustet er ikke avklart. Vurdert ut fra funnmengde og sammensetning må dette være del av et boplassområde.

T 19465.

1. Skiferbryne, 2 deler.
2. Fragment av skiferbryne.
3. Flintskraper.
4. Flintskraper.
5. Flintskraper.
6. Flintskraper.
7. Kwartsskraper.
8. Kwartsittskraper.
9. Retusjert flintstykke.
10. Retusjert flintstykke.
11. 4 biter brent bein.
12. 45 flintavslag, hvorav 2 ildskjørnet.
13. 43 kvarts/kwartsittavslag.

Ulvådalsvatnet II (Uv.II).

Ca. 60 m SØ for naustet ved utløpet og 40-50 m opp fra vannet ligger en lav kolle. Kollen er dekket med mose, gress og dvergbjørk (delvis borthugget). I sørvestkant av kollen kommer vegen fra Brøstdalen.

I et par tettliggende prøvestikk i kollens sørkant (inn mot vegen) ble et antall svært små avfallsbiter i kvarts oppsamlet. På tross av flere prøvestikk i tilstøtende områder ble ikke ytterligere funnmengder påvist. Det er ikke mulig å avgjøre på

grunnlag av disse undersøkelser om funnene lå i en boplassflate.

T 19466.

58 kvarts/kvartsittavslag.

Ulvådalsvatnet III (Uv.III).

Ca. 200 m VSV for naustet ved utløpet skjærer en markert tversgående rygg ned mot vannet på sydsiden og ender ut i et nes som mot Ø er markert. Oppover ryggen vokser dvergbjørk, delvis høyere bjørkeskog. Undervegetasjonen er gress, mose og lyng.

Skråningen ned mot vannet er relativt bratt både mot N og Ø.

15-20 m inn fra vannet og ca. 6 m opp flater ryggen noe ut.

Her ligger et par steinblokker. Inne på dette noe flatere partiet ble en rekke prøvestikk tatt. I flere av disse ble funnet avfallsstykker og trekull, i et stikk også litt brent bein.

Det ble ikke påtruffet store funnkonsentrasjoner i noen av prøvestikkene.

Funntypene og funnforholdene antyder at dette må være et boplassområde.

T 19467.

1. 37 biter, ca.5 g, brente bein.
2. 11 flintavslag.
3. 2 avslag av bergkrystall.
4. 30 kvarts/kvartsittavslag.

Ulvådalsvatnet IV (Uv.IV).

Ca. 1 km V (VSV) for naustet ved utløpet passerer turiststien på vannets sydside over en svakt nordskrånende slette som gradvis går over i en brattere skrent mot vannet. Området omkranses av bjørkeetrær og kratt.

10-15 m inn fra vannet og ca. 5 m opp ble et par små flintbiter og en skiferbit funnet i prøvestikk helt inn til stien. I et annet stikk 20-25 m lenger Ø ved stien ble det funnet en flintskraper samt et kvartsavslag.

På tross av flere prøvestikk i tilstøtende områder ble ikke ytterligere funnmengder påvist.

T 19468.

1. Del av flintskraper.
2. 4 flintavslag.
3. 1 kvartsavslag.
4. 1 skiferbit.

Ulvådalsvatnet V (Uv.V).

Vel 1,1 km V for naustet ved utløpet stikker et nes ut på vannets sydside. Ytterste del av neset skråner sterkt oppover. Innerst på neset og særlig på dets østside ligger en ur av store steinblokker.

Neset er dekket av bjørkeskog som delvis er krattaktig. Kanten mot vannet er relativt bratt på grunn av utvaskingen. En smal strand omkranser neset.

Ved prøvestikking innover neset ble det funnet ialt 5 flintavslag og 3 kvartsittavslag.

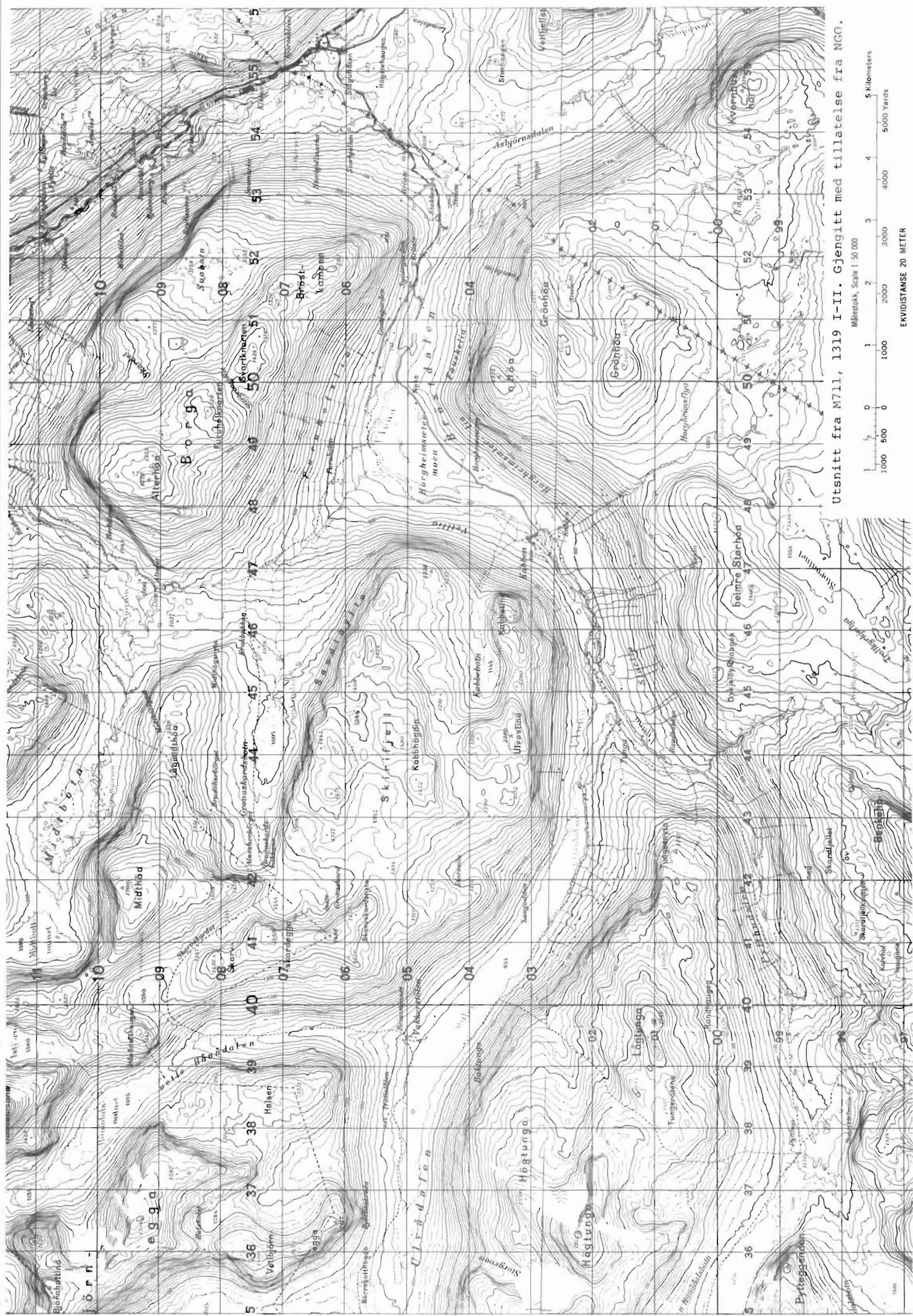
Under leting i strandsonen ble en del redskaper og store mengder avslag oppsamlet. Av dette var det meste av kvarts og flint, men også asbest og et par bergarter var representert. Det ble videre oppsamlet en god del brente bein.

Funnene ble gjort fra helt innerst under torvkanten til så langt ut i vannet det var praktisk mulig å foreta oppsamling.

T 19469.

1. Pilespiss av asbest.
2. Oddfragment av pilespiss i bergart.
3. Tange til pilespiss av skifer.
4. Flintskraper.
5. Flintskraper.
6. Flintskraper.
7. Flintskraper.
8. Flintskraper.
9. Flintskraper.

10. Skraper av bergart.
11. Del av flintskraper.
12. Flintflekke (kniv?) med kraftig retusj langs ene kanten.
13. Retusjert flintstykke.
14. Retusjert flintstykke.
15. Retusjert flintstykke.
16. Retusjert flintstykke.
17. Retusjert flintstykke.
18. 200 g brente bein.
19. 25 stk. brente bein.
20. 1 flintstykke, 130 g.
21. 108 flintavslag.
22. 122 kvarts/kvartsittavslag.
23. 2 avslag av bergart.

Utsnitt fra M711, 1319 I-II. Gjengitt med tillatelse fra NGU.

EKVIDISTANSE 20 METER

MÖRE OG ROMSDAL KRAFTSELSKAP

RAUMAVASSDRAGET

M.1:100000 Ekv. 5m

Utsnitt fra reguleringskart.

ULVÅDALSVATNET

Uv. V

Uv. IV

Uv. III

Uv. I

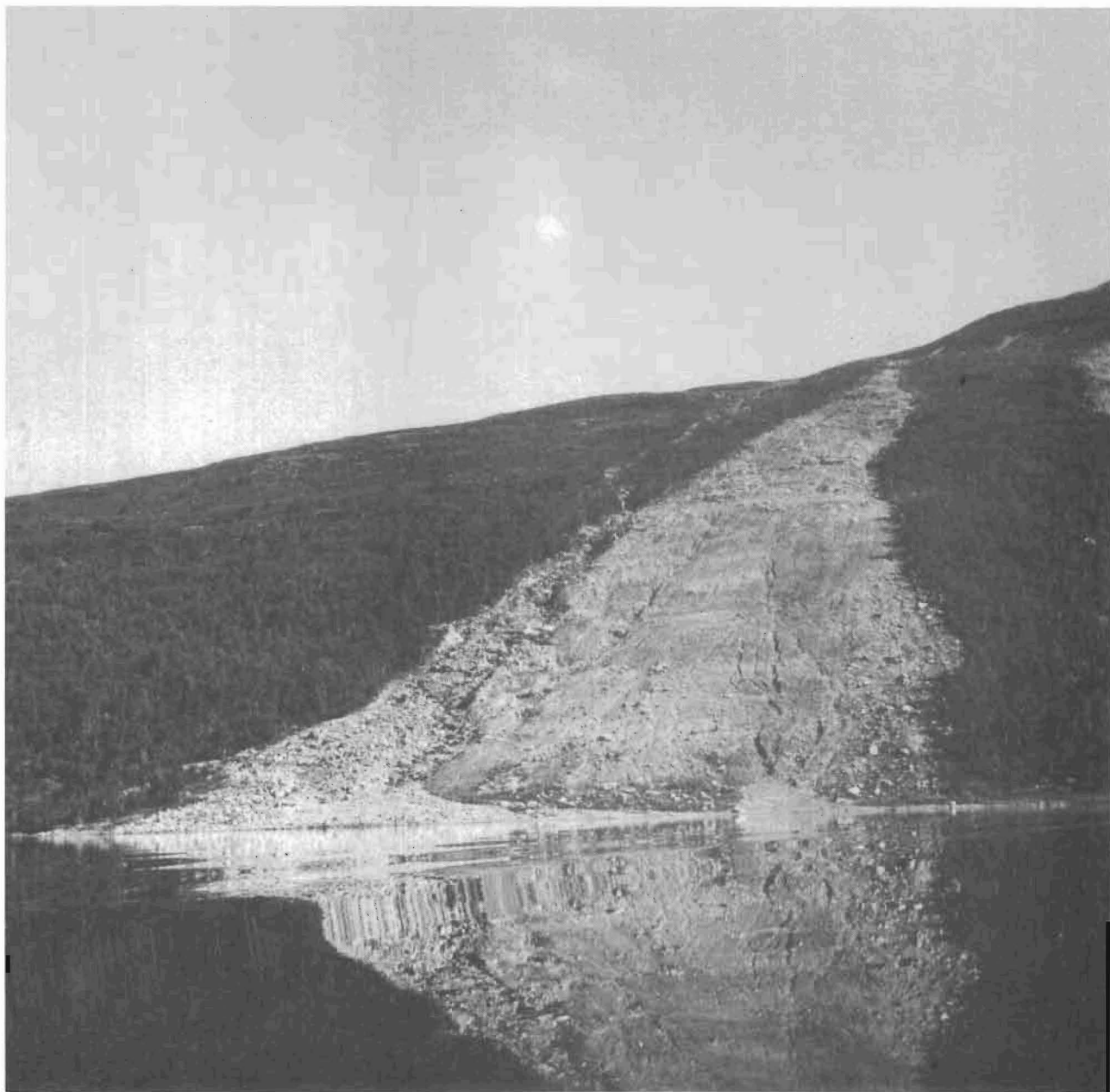
Uv. II

258-12.

Foto: K.Alterskjær 1974.

Ulvådalsvatnet. Utsikt mot utløpet med steinalderlokalitet
Uv.I og karakteristiske rasområder.

259-5.

Foto: K.Alterskjær 1974.

Ulvådalsvatnet. Karakteristisk rasområde på vannets nordside.

259-12.

Foto: K.Alterskjær 1974.

Ulvådalsvatnet. Lavt markert nes (øy) på vannets nordside.

260-6.

Foto: K.Alterskjær 1974.

Ulvådalsvatnet. Nes på sydsiden med steinalderlokalitet
Uv.V. Store funnmengder i hele stranden.

262-1.

Foto: K.Alterskjær 1974.

Ulvådalsvatnet. Østenden ved utløpet. Steinalderlokalitet
Uv.I ytterst på odden ut for naustet.

262-3.

Foto: K.Alterskjær 1974.

Horgheimsetermoen. Utsikt over bassengområdet fra Furuholslia.

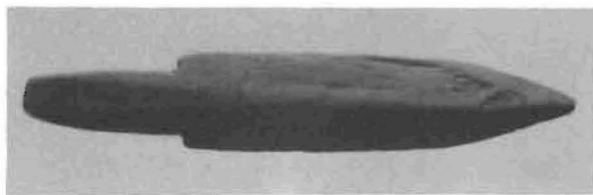

Foto: O. Fretheim.

Pilespiss av asbest. T 19469. Naturlig størrelse.

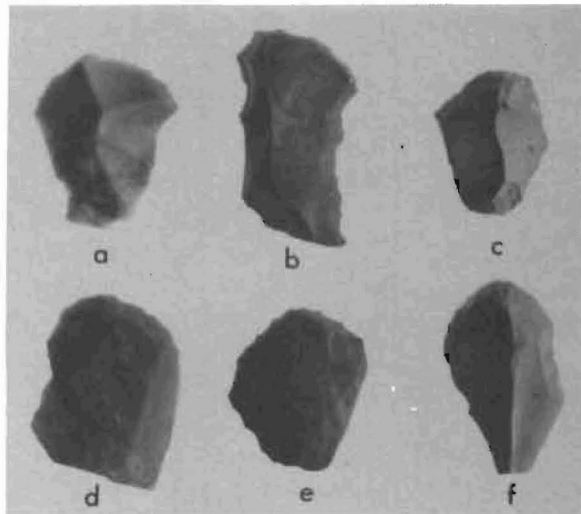

Foto: O. Fretheim.

a, b, c, f, flintskrapere. T 19469. d, kvartsittskraper. T 19465.
e, skraper av bergart. T 19469. Naturlig størrelse.

R A P P O R T

ARKEOLOGISK SERIE

1973

1. Løken, Trond: Utgravning av gravrøyser på Gullvik, Rømmen, Bjugn, Sør-Trøndelag.
2. Alterskjær, Kurt: Øvre Orkla 1973. Kvikne, Tynset, Hedmark. Arkeologisk forprosjekt.
3. Alterskjær, Kurt: Åbjøra 1973. Bindal, Nordland. Arkeologisk forprosjekt.
4. Alterskjær, Kurt: Øvre Glomma 1973. Røros, Sør-Trøndelag. Arkeologisk forprosjekt.
5. Jonsson, Birgitta: Utgravning av gravrøys på Ytre Midsund, Møre og Romsdal.
6. Jonsson, Birgitta: Utgravning av skadet gravhaug på Nedre Fisknes, Steinkjer, Nord-Trøndelag.
7. Jonsson, Birgitta: Undersøkelse av skjelettgrav etc. på Skei, Dønna, Nordland.

1974

1. Farbregd, Oddmund: To nordtrønderske båtgraver. Lø, Steinkjer 1969. Haug, Verdal 1970.
2. Bruen Olsen, Asle: Utgravning av gravhaug på Hynne, Levanger, Nord-Trøndelag.
3. Farbregd, O., Marstrander, S., Torgersen, J.: Bronsealders skjelettfunn på Sund, Inderøy, Nord-Trøndelag, på bakgrunn av andre bronsealdersfunn.
4. Pettersen, Kristian: Kartlegging av fornminneområde på Hesstun, Vevelstad, Nordland.
5. Alterskjær, Kurt: Ulvåvassdraget 1974. Rauma, Møre og Romsdal. Arkeologisk forprosjekt.
6. Alterskjær, Kurt: Mohalsen 1974. Vega, Nordland. Utgravning av steinalderboplass.
7. Løken, Trond: Utgravning på gravfelt ved Løvik, Aukra, Møre og Romsdal.
8. Bakka, E. og Gaustad, F.: Helleristningsundersøkelser i Beitstad, Steinkjer, Nord-Trøndelag.

